

Nr 1458

Av herr **Holmberg m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition nr 120, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1970/71, m. m.*

(Lika lydande med motion nr 1244 i Första kammaren)

Angående den ekonomiska politiken

I sin motion *om åtgärder på den ekonomiska politikens och näringspolitikens områden* (1970: II: 576) anförde moderata samlingspartiet tveksamhet rörande realismen i finansplanens bedömning av den ekonomiska utvecklingen under 1970. Finansplanen präglades av en optimism, som varken utvecklingen under 1969 eller den förda ekonomiska politiken berättigade till. De tendenser, som under en följd av år karakteriserat det ekonomiska utvecklingsförloppet i Sverige, hade under det gångna året accentuerats. Särskilt tydligt framträdde detta på *de utrikes betalningarnas område*: en fortsatt försämring av handels- och bytesbalansskedde under 1969; kapitalbalansens överskott hade visserligen under tidigare år minskat men ändock givit ett betydelsefullt bidrag till valutareserven — under 1969 förbyttes detta överskott i ett betydande underskott; valutareserven minskade med 1 859 miljoner kronor eller med omkring en tredjedel och uppgick vid oktober månads utgång 1969 till blott 3 686 miljoner kronor. Enligt finansplanens prognos skulle emellertid en exportvärdeökning på 8,5 procent och en importvärdeökning på blott 7,5 procent under 1970 möjliggöra en avsevärd förbättring av betalningsbalansen. Dess underskott skulle minska från 1 120 miljoner kronor till 675 miljoner.

Läget på *kreditmarknaden* var ansträngt under 1969. Med hänvisning till oron på den internationella valutamarknaden genomförde riksbanken två diskontohöjningar: den 27 februari från 5 till 6 procent och den 10 juli till 7 procent. I samband med den första räntehöjningen ersattes riksbankens rekommendationer om likviditetskvoter med något skärpta kvoter enligt likviditetskvotlagen. Det antyddes emellertid i finansplanen, att regeringens finanspolitik som karakteriserades som restriktiv skulle kunna möjliggöra en lättnad på kreditmarknaden: ” — — — ett större budgetunderskott skulle enligt min mening äventyra en balanserad utveckling av ekonomin samtidigt som förutsättningarna för en önskvärd lättnad i kreditpolitiken skulle undanryckas”. Det beräknades, att budgetsaldots underskott för budgetåret

1969/70 skulle bli 3 070 miljoner kronor och för 1970/71 blott 800 miljoner. Mot den senare siffran reserverade sig emellertid finansministern, då den inte rymde några belopp för löneökningar och andra regelmässigt tillkommande utgifter på tilläggsstat och ej heller för en utbyggnad av lokaliseringspolitiken.

Penningvärdeförsämringen angavs i årets finansplan under 1969 ha uppgått till 3,5 procent och uppgången i konsumentprisindex förväntades bli lika stor under 1970. *Löneökningarna* beräknades under 1970 bli av storleksordningen 7 procent.

Ett strukturproblem

Moderata samlingspartiet hävdade i den ovan nämnda motionen, att dessa ekonomiska problem inte var av tillfällig natur utan strukturellt betingade. Det finns, anfördes det, ett generellt efterfrågetryck i ekonomin, som lett till ett kapitalutflöde genom bl. a. turism och ökad import. Dessutom har företag, som varit importkonkurrerande, slagits ut, och det har inte varit möjligt att ersätta detta bortfall med ökad exportförsäljning i samma utsträckning. Detta mönster går igen på område efter område och kan inte lösas genom finanspolitiska åtgärder över ett år. Problemet måste lösas på sikt med ekonomisk-politiska och näringspolitiska åtgärder.

Speciellt uppmärksammades den offentliga sektorns snabba tillväxt som en väsentlig förklaringsfaktor till detta strukturproblem. Det konstaterades, att mellan åren 1965 och 1969 den offentliga sektorns expansion endast till en femtedel kunnat genomföras på grund av en minskning av den privata konsumtionen. Den senares andel av bruttonationalprodukten minskade enligt i finansplanerna för nämnda period redovisade siffror med 0,5 procentenheter från 57,4 till 56,9 procent. I stället minskade de privata investeringarnas andel av bruttonationalprodukten med 1,1 procentenheter från 10,4 till 9,3 procent. Som lagerinvesteringarna 1965 var osedvanligt stora, torde denna siffra underskatta den verkliga minskningen.

Den offentliga sektorn har alltså ökat icke oväsentligt snabbare än bruttonationalprodukten. Samtidigt har den privata konsumtionen tillvuxit i nära anslutning till bruttonationalprodukten, trots att på grund av ett växande skattetryck den disponibla inkomsten vuxit markant långsammare än bruttonationalprodukten. Sålunda växte, såsom redovisades i motion 1970 II: 576 och enligt där angivna förutsättningar, bruttonationalprodukten under perioden 1964/65—1968/69 mätt i löpande priser med i genomsnitt 8,4 procent per år, den disponibla inkomsten med 6,4 procent och den privata konsumtionen med 7,5 procent. Dessa siffror avspeglar ett minskande personligt sparande. Tagna tillsammans har detta förlopp inneburit att ut-

rymmet för näringslivets investeringar minskat, och det torde sålunda på sikt ha medverkat till en försämring av det svenska näringslivets internationella konkurrenskraft med de återverkningar detta haft på handelsbalansens, bytesbalansens och valutareservens utveckling.

Parallellt härmed har det växande skattetrycket bidragit till en inflatorisk utveckling — till det totala efterfrågetrycket i den svenska ekonomin — vid sidan av det minskande personliga sparandet: vid lönebildningen på den svenska arbetsmarknaden har ett "lön efter skatt"-tänkande blivit alltmer uppenbart och har explicit betonats icke minst från SACO. Stigande skatter antingen dessa uttages direkt eller indirekt skapar krav på lönekomensation som ej motsvaras av en reell produktivitetstillväxt. Ju högre skattetrycket blir, desto mer markanta kan fenomen av detta slag förväntas bli. Därav följer också att finanspolitiska åtstrammingsåtgärder i form av högre skatteuttag fortlöpande kan förväntas bli allt mindre effektiva. Detta blir också fallet med de penningpolitiska åtgärderna.

I detta sammanhang intressanta siffror redovisas i den reviderade nationalbudgeten för 1970. Enligt en modell utarbetad av professor Bent Hansen i OECD-skriften "Fiscal Policy in Seven Countries 1955—1965" har förändringar i det offentliga köp av varor och tjänster en multiplikatoreffekt lika med +1,92, under det att förändringar i transfereringsutgifternas, de direkta respektive indirekta skatternas belopp, har multiplikatoreffekter lika med +0,92, —0,92 respektive —1,15. Såsom påpekas i den reviderade nationalbudgeten kan sålunda med åtskillig förenkling sägas, att en förändring av det offentliga köp av varor och tjänster har dubbelt så stor efterfrågepåverkande effekt som en lika stor förändring av det offentliga inkomster.

För att en expansion av den offentliga sektorn skall låta sig realisera, utan att detta skall vara förenligt med inflatoriska effekter, måste sålunda det allmänna öka sina inkomster ungefär dubbelt så mycket som sina utgifter. I stället har totalbudgeten ända sedan budgetåret 1963/64 varit överbalanserad och budgetunderskottet har ökat år från år, vilket framgår

	1961/62	62/63	63/64	64/65	65/66	66/67	67/68	68/69	69/70
Total- budgetens saldo	+527	+327	—86	—165	—354	—1 631	—2 931	—2 648	—3 510

av tabellen ovan. De strukturella problem, varmed Sveriges nuvarande ekonomiska svårigheter sammanhänger, kan på sikt endast lösas genom återhållsamhet inom den offentliga sektorn. Det var med denna utgångspunkt inte att vänta att finansplanens optimistiska prognos för den ekonomiska utvecklingen under 1970 skulle bli realiserad.

Utvecklingstendenser under 1970

Utvecklingen under det första kvartalet detta år har visat, att moderata samlingspartiets kritik mot finansplanen för bristande realism var berättigad. I allt väsentligt synes det ekonomiska förloppet under 1970 bli en förlängning av den tidigare konstaterade utvecklingen. På *de utrikes betalningarnas område* har sålunda importen fortsatt att växa väsentligt snabbare än exporten. Värdemässigt har under det första kvartalet 1970 exporten ökat med 13 procent jämfört med samma tid förra året och importen med 22 procent. Detta har resulterat i ett underskott i handelsbalansen redan efter årets tre första månader på 1 067 miljoner kronor. Uttömningen av valutareserven har till följd härav fortsatt. Vid utgången av mars månad noterades ett nytt bottenläge i valutareserven.

Detta innebär att det återflöde av valuta som ägde rum efter oktober 1969 nu åter lämnat Sverige.

Någon lättnad på *kreditmarknaden* har under dessa omständigheter inte varit möjlig. Kreditpolitiken har tvärtom ytterligare skärpts, så att i dag nästan totalt kreditstopp föreligger. Detta har fått som följd att många särskilt mindre företag har kommit att få utomordentliga finansierings-svårigheter. Härigenom är den hårda kreditpolitiken ett tveeggat svärd: utan tvekan har den uppbromsande effekter; samtidigt försvårar den en kapacitetsvidgning, som är en förutsättning för att balansen på de utrikes betalningarnas område skall kunna återställas. Det statliga upplåningsbehovet översteg med nästan en halv miljard för innevarande budgetår vad som beräknades i finansplanen för 1970 och synes komma att uppgå till hela 3 510 miljoner kronor. Detta måste med tanke på behovet av en stram ekonomisk politik bedömas som anmärkningsvärt.

Inflationen har accelererat under 1970. Den blev därtill större under 1969 än enligt beräkningarna i årets finansplan: 4,2 i stället för 3,5 procent. Redan under det första kvartalet detta år ökade konsumentprisindex med 3,5 procent. Detta var den inflation som finansministern i finansplanen kalkylerade med för hela året.

1970 års kompletteringsproposition

Mot denna bakgrund framstår bedömningen i den reviderade finansplanen 1970 av den fortsatta ekonomiska utvecklingen under detta år som höggradigt orealistisk och som en skönmålning av de faktiska förhållandena. Trots att såsom ovan nämnts *handelsbalansen* efter det första kvartalet redan uppvisar ett underskott av storleksordningen 1 miljard kronor räknar finansministern inte desto mindre med att handelsbalansens underskott för hela 1970 skall kunna begränsas till 550 miljoner kronor. Detta skulle enligt kompletteringspropositionen kunna leda till att bytesbalan-

sens underskott ej översteg 800 miljoner kronor. Det torde emellertid snarare finnas anledning att räkna med ett större underskott än under 1969. Ett *ytterligare valutautflöde* synes dessutom sannolikt dels mot bakgrund av den reella ekonomiska situationen, men dels också med tanke på riksdagens nyligen fattade beslut om en skärpning av inkomst- och kapitalbeskattningen.

I kompletteringspropositionen har finansplanens beräkningar av *löneökningarna* under 1970 räknats upp från 7 till 9 procent. Det är möjligt att det under året kan stanna vid detta. Däremot synes uppjusteringen av den förväntade prisstegringen från 3,5 till 4,5 procent vara klart otillräcklig. Inflationen under året torde snarare bli mellan 6 och 7 procent. Det är i sammanhanget av intresse att notera att finansministern utan att föreslå några motåtgärder räknar med en fortsatt nedgång i *det personliga sparandet*. Mot en ökning av lönesumman med 9 procent svarar en ökning av de disponibla inkomsterna med ca 7,5 procent och av de disponibla realinkomsterna med den i kompletteringspropositionen givna penningvärdeförsämringen med ca 2,5 procent. Samtidigt förutses den privata konsumtionen komma att öka med 3,5 procent.

Inför flera andra punkter i kompletteringspropositionen är tveksamhet berättigad. *Industrins investeringar* förväntas komma att öka med 15 procent — i årets finansplan angavs motsvarande siffra till 10,5 procent. Det är långt ifrån säkert att denna investeringsexpansion låter sig realisera med hänsyn tagen inte minst till den besvärliga kreditmarknadssituationen.

Det beräknade *budgetunderskottet* anges i kompletteringspropositionen för budgetåret 1970/71 till 850 miljoner kronor — motsvarande siffra i finansplanen var 800 miljoner kronor. Den förra skattningen är förenad med samma brister som den senare: den rymmer inga belopp för löneökningar och andra regelmässigt tillkommande utgifter på tilläggsstaten. Den skattning, som gjordes i moderata samlingspartiets motion 1970: II: 576, på ett statligt upplåningsbehov på åtminstone det dubbla framstår fortfarande som realistisk.

Den reviderade finansplanen sägs ge en bild av den svenska ekonomins nuläge och framtidsutsikter, som har en rad klart positiva inslag. För moderata samlingspartiet framstår denna bild i dess grundton som oriktig. Den svenska ekonomin har i dag att brottas med en rad allvarliga problem. De har diskuterats i denna motion och tidigare i den refererade motionen 1970: II: 576. De har samband med både den yttre och den inre ekonomiska balansen: det fortlöpande underskottet i bytesbalansen; efterfrågeöverskottet med dess inflatoriska effekter; det kärva kredit- och kapitalmarknadsläget; näringslivets otillräckliga investeringsnivå; det minskande per-

sonliga sparandet. Om den alltför ljusst målade bilden föranleder regeringen att inte vidtaga de erforderliga åtgärderna på den ekonomiska politikens område är detta allvarligt. Det är knappast heller sannolikt att en bild av den svenska ekonomin som måste framstå som orealistisk är ägnad att stärka förtroendet för den ekonomiska utvecklingen i Sverige och för regeringens ekonomiska politik.

Några krav på den ekonomiska politiken

I sin motion till årets riksdag om åtgärder på den ekonomiska politikens och näringspolitikens områden hävdade moderata samlingspartiet, att på sikt är en begränsning av den offentliga sektorns tillväxt erforderlig för att balans skall kunna upprätthållas mellan ekonomins olika sektorer. En sådan begränsning är på längre sikt det enda verksamma finanspolitiska instrumentet för att eliminera det generella efterfrågeövertrycket i den svenska ekonomin och för att bereda utrymme för en sådan ökning av näringslivets investeringar som är nödvändig för att hålla den ekonomiska tillväxttakten på en hög nivå och för att bevara vår internationella konkurrensförmåga. Vårt yrkande om en parlamentarisk utredning med uppgift att verkställa en översyn av de offentliga åtagandena i syfte att genom besparingar och en bättre hushållning med de allmänna medlen hålla de offentliga utgifternas stegring inom ramen för produktionsökningen har emellertid avslagits av riksdagen. Inte desto mindre framstår sådana åtgärder som nödvändiga inte minst sedan riksdagen antagit den socialdemokratiska regeringens förslag till en omläggning av skattesystemet och sedan det står klart, att samtliga löntagarorganisationer kommer att gå fram med mycket långtgående krav på löneförbättringar under 1971. Skall därvid en kraftig inflatorisk utveckling kunna förhindras, är det nödvändigt att staten kan föra en restriktiv ekonomisk politik genom att begränsa den offentliga sektorns tillväxt. På sikt måste en skattelättnad eftersträvas.

Åtgärder ägnade att stimulera till ett ökat personligt sparande hörde också till de frågor som betonades i motionen. En fortsatt nedgång i det personliga sparandet kan inte accepteras. Detta är inte minst en fråga om trygghet och personlig valfrihet.

Det framstår som alltmer klart, att vi dag har en otillräcklig kännedom om olika ekonomisk-politiska åtgärders effekter och i än högre grad om deras effektivitet. I flera avseenden framstår den traditionella teorin om den ekonomiska politiken som omodern.

Under åberopande av ovanstående hemställes,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att Kungl. Maj:t i det kommande budgetarbetet måtte beakta det i motionen anförda samt eftersträva en begränsning av den offentliga sektorns tillväxt, så att den bättre anpassas till bruttonationalproduktens ökning.

Stockholm den 19 maj 1970

Yngve Holmberg (m) *Staffan Burestam Linder (m)* *Leif Cassel (m)*

Rolf Eliasson (m) *Carl Eric Hedin (m)* *Astrid Kristensson (m)*
i Moholm

Tage Magnusson (m)
i Borås

Karin Wetterström (m)
